

ИНФОРМАЦИОННИ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР (СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ БЪЛГАРИЯ-КИТАЙ)

Цветанка Дуцова

Общинско предприятие „Социални дейности“ към община Видин

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE PUBLIC SECTOR (BULGARIA-CHINA COMPARATIVE ANALYSIS)

Tsvetanka Dutsova¹

Social Activities Municipal Enterprise, Vidin Municipality

Abstract: The purpose of this article is to examine the current development of e-government in the Republic of Bulgaria compared to that in the People's Republic of China (PRC). This paper conceptualizes a framework of political integration of the process of digitization of the public sector and the approaches for studying the Chinese and Bulgarian states, which maximizes the quality of services, increases economy and cost effectiveness. The paper argues that while many researchers claim to show the full picture in the development of the e-government implementation process at the national level of the two countries by carefully examining their digital resources, they ignore the political and economic changes over the past five years, leading to divergence of the conceptual frameworks from their original focus.

Keywords: e-government; Bulgaria; China; political development; administrative services

Въведение

С въвеждане на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) в публичния сектор гражданите и бизнеса имат все по-големи очаквания към администрацията. Наблюдава се тенденция към вземане

¹ *Tsvetanka Dutsova is the Chief Legal Counsel of the Municipally Undertaken "Social Activities" at the Municipality of Vidin. Email: tdutsova@gmail.com*

на мерки за осигуряване на повече публичен контрол върху дейностите на институциите и подобряване качеството на услугите. Новият метод за предоставяне на административни услуги в електронна среда създава по-големи възможности за пряко гражданско участие и ангажиране на обществото при вземане на решения.

От 2001 година се извършва проучване за измерване и класиране на дигиталните политики, занимаващи се със съвременния анализ на електронното управление. Проучването оценява развитието на глобалното и регионалното електронно управление чрез сравнителен рейтинг на порталите на националните правителства. Проучването за развитието на електронното управление се изготвя за период от две години по установена методология. Извършва се от Департамента по икономически и социални въпроси към Организацията на обединените нации (ООН), като се оценява националното онлайн присъствие на всички нейни членки. В него се разглеждат въпроси, свързани с улесняване на провеждането на интегрирани политики и услуги в 193 държави членки на ООН. Чрез него се подкрепят усилията на държавите да предоставят ефективни, отговорни и приобщаващи цифрови услуги².

Проучването проследява напредъка в развитието на електронното управление чрез *Индекса за развитие на електронното управление – E-Government Development Index (EGDI)*. Този индекс оценява развитието на електронното управление на национално ниво. Базиран е на средно аритметичната стойност на три други индекса. Една трета се получава от определяне на *Индекса на телекомуникационната инфраструктура – Telecommunication Infrastructure Index (TII)*. Една трета се формира на база определяне на *Индекса на човешкия капитал – Human Capital Index (HCI)* и една трета от *Индекса на онлайн услугите – Online Service Index (OSI)*. Данните от последния индекс се получават на база попълване на въпросник за онлайн услуги – *Online Service Questionnaire (OSQ)*. Държавите членки попълват и допълнителен въпросник – *Member State Questionnaire*. Проучването включва и определянето на *Индекс на електронното участие – E-Participation Index (EPI)*, който се фокусира върху предоставянето на онлайн услуги от правителствата чрез „електронно споделяне на информация“, „електронно консултиране“ и „електронно взимане на решение“. Използва се също и *Индексът за местните онлайн услуги – Local Online Services Index (LOSI)*, чрез който се оценява напредъкът, постигнат в

² United Nations E-Government Survey 2022. Available at: 2020 United Nations E-Government Survey | Multimedia Library – United Nations Department of Economic and Social Affairs [Accessed 03 August 2022]

развитието на местното електронно управление посредством използване на онлайн порталите на отделните градове³.

Цел на изследването

Целта на доклада е да се направи анализ на съществуващите положения, свързани с предоставянето на електронни услуги в публичния сектор за периода от 2016 г. до 2020 г. за Република България, съпоставени с тези в Китайската народна република.

Изложение

През последните няколко години се наблюдава повишено използване на новите компютърни технологии за развитието на електронното управление в целия свят. Тук ще разгледаме развитието на електронното управление на две държави, които *Проучването на ООН за 2020 г.* постави на 44-^{то} и 45-^о място и определи като „бързо развиващи се икономики“. Това са Република България, която заема 44-^{то} място, и Китайска народна република, класирана на 45-^а позиция.

Проучването на ООН за 2020 г. определи Република България като прогресивно развиваща се. При извършване на обстоен анализ на последните три издания на *Проучването* (2016 – 2020 г.) се вижда, че страната е в процес на пълно въвеждане на нов метод за комуникация между държавата и нейните субекти в изцяло дигитална среда. Видно от *Проучването за 2016 г.*, страната ни е постигнала значителен прогрес чрез приравняване на стратегията си за електронно управление спрямо тази на *Дигиталната рамка за Европа (Digital Agenda for Europe)*. За този период България е класирана на 52-^{ро} място. Само за сравнение, в *Проучването за 2014 г.* държавата е заемала 112-^о място.

От друга страна, сравнена с бързо развиващи се икономики на държави като Китайската народна република, може да се направи обоснован извод за постигнат успех и преднина в предоставянето на електронни услуги. В *Проучването за 2016 г.* Китай заема 63-^{то} място. Основната причина за достигане на по-горна позиция според това *Проучване* са предприетите действия за публично обсъждане по екологични въпроси, проведено от Министерството на опазване на околната среда. Наред с всички въпроси правителството на Китай изследва мнението на хората

³ UN E-Government Surveys 2022. Available at: United Nations Department of Social and Economic Affairs > Research > UN e-Government Surveys [Accessed 03 August 2022]

главно в категорията „опазване на околната среда в градовете“. Това установява правителствената ангажираност за окуражаване на повече хора да участват при взимането на решения по тези теми⁴.

1. Съществуващо положение за предоставянето на електронно управление в Република България

След приемането на Република България в Европейския съюз (ЕС) са разкрити множество нови възможности. Държавата става бенефициент на много програми, чието финансиране дава възможност за осъществяването на поставените цели. Една от програмите на ЕС, която играе важна роля за постигането им, е *Оперативна програма „Административен капацитет“*. Съществено значение за процеса по въвеждане на електронното управление представляват *Приоритетна ос 2 „Управление на човешките ресурси“* и *Приоритетна ос 3 „Качествено административно обслужване и развитие на електронното управление“*⁵.

1. Проектите по *Приоритетна ос 2* са насочени към изграждане на административен капацитет в отделните административни структури от системата на публичния сектор. Повечето от тях са свързани с провеждане на обучения на служителите, насочени към развиване на техните умения и компетенции. *Приоритетна ос 3* е насочена към подобряване на административното обслужване на гражданите и бизнеса, чрез изграждане, развитие и усъвършенстване на информационно-комуникационната среда за постигане на оперативна съвместимост. По двете приоритетни оси са реализирани успешно общо 919 проекта (в периода 2007 – 2015 г.). Свързани са с изграждането на административен капацитет, внедряването на централизирани системи и подобряване на административното обслужване.

2. *Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2014–2020 г.* и *Пътната карта за нейното изпълнение*, определят стратегическите цели и приоритети за въвеждането на е-управлението. Два етапа⁶ определят броя на конкретните проекти (Етап 1

⁴ United Nations E-government Survey 2016. Available at: E-Government Survey 2016. pdf, с. 57. [Accessed 03 August 2022]

⁵ Оперативна програма „Управление на човешките ресурси“. [Operativna programa „Upravlenie na choveshkite resursi“.] Available at: <https://esf.bg/> [Accessed 28 July 2022]

⁶ Пътна карта за изпълнение на *Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2016–2020 г.*, с. 16–17. [Patna karta za izpalnenie na Strategiyata za razvitie na elektronното управление v Republika Bulgaria 2016–2020 г., с. 16–17.] Available at: <https://e-gov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/e-management/strategic-documents> [Accessed 01 August 2022]

предвижда реализирането на 31 проекта, а Етап 2 реализирането на 20 проекта).

3. *Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2019–2023 г.*⁷ обхваща развитието на четири основни направления за комуникация и услуги:

- „Администрация – Гражданин“ (А – Г) – модел на взаимодействие в електронна среда на отношенията между администрация (в ролята на доставчик на електронни административни услуги) и гражданин (в ролята на потребител на електронни административни услуги) при предоставянето на ЕАУ;

- „Администрация – Бизнес“ (А – Б) – модел на взаимодействие в електронна среда на отношенията между администрацията (в ролята както на доставчик на електронни административни услуги, така и в ролята на потребител на електронни административни услуги) и бизнеса (в ролята както на потребител на ЕАУ, така и в ролята му на доставчик на електронни административни услуги) при предоставянето на ЕАУ. В тази група са включени и организациите с нестопанска цел;

- „Администрация – Администрация“ (А – А) – модел на взаимодействие, който определя правилата и процесите в електронна среда на отношенията между различните администрации. Обхваща вътрешните електронни административни услуги, които един административен орган предоставя на друг за осъществяване на неговите правомощия;

Държава членка на ЕС – държава членка на ЕС – комуникационен канал, предоставящ възможност за транснационален достъп до електронни услуги между държавите членки на ЕС.

В съответствие с европейската рамка и с принципите за прилагане на политиката за електронно управление Република България актуализира своята визия за политиката на цифровото управление и разшири времевия хоризонт за нейното осъществяване. Визията на Република България в областта на електронното управление до 2023 г. обхваща:

- Трансформация на модела на предоставяне на електронни административни услуги, ориентирани към потребителя, чрез промяна на технологичните и административни процеси, които стоят зад тях, с резултат намаляване на административната тежест за гражданите и за бизнеса.

⁷ Пътна карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2019–2023 г., стр. 23–24. [Patna karta za izpalnenie na Strategiyata za razvitie na elektronnoto upravlenie v Republika Bulgaria 2019–2023 g., s. 23–24.] Available at: <https://e-gov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/e-management/strategic-documents>, [Accessed 21 July 2022]

- Изграждане на модерна цифрова администрация.
- Високо ниво на мрежова и информационна сигурност.
- Високо качество на поддръжка на споделените ресурси на е-управлението⁸.

Целта е до 2023 г. да е постигната необратима цифрова трансформация на държавната администрация в Република България⁹. В новото цифрово общество обратната връзка е задължителна, като гражданите и бизнесът са съавтори на съдържание, а не само потребители на данни, услуги и информация. Взаимодействието преминава на ново ниво – от статична и еднопосочна информация към интерактивност и диалог, и нова добавена стойност¹⁰.

Цифровата трансформация е процес, а не крайно състояние, и като такъв налага необходимостта администрацията и публичните институции да използват в дейността си и вътрешните си работни процеси актуалните ИКТ решения в съответствие с изискванията на потребителите и доставчиците на административни и обществени услуги.

С оглед координираното и стандартизирано разработване, внедряване и използване от администрациите и публичните организации на съвместими ИКТ, както и осигуряване на приемственост, управляемост и стабилност на системите на електронно управление, е избран подходът за разработване и изграждане на единна архитектура на цифровото управление, при която да бъдат избегнати грешки и да не бъдат допускани несъвместими ИКТ решения. Ресурсите, процесите и моделите на взаимодействие между тях и общата рамка на архитектурата са подробно описани в документа „Архитектура на електронното управление в Република България“¹¹.

С реализирането на проекти в тази област се очаква подобряване на административното обслужване за гражданите и бизнеса. Основа за тяхното реализиране е наличието на информационни системи и инфраструктура. Това обуславя използването на наличния ИКТ ресурс на администрациите.

ИКТ ресурсът определя нивото на информационно-комуникационната осигуреност в отделните административни структури от системата на публичния сектор. Очаква се към 2023 г. всеки гражданин на Република

⁸ Пак там, стр. 32.

⁹ Пак там, стр. 32.

¹⁰ Пак там, стр. 5.

¹¹ Пак там, стр. 32.

България да може да общува изцяло по електронен път с държавната администрация, като получава лесно, сигурно и надеждно персонализирани административни услуги.

В съответствие с приоритетите на европейско ниво българското дигитално управление се развива дългосрочно в посока изграждането на мобилно електронно управление (m-Government). Мобилното електронно управление представлява предоставянето на електронните услуги чрез мобилни платформи и устройства, което ги прави лесни за използване от потребителите и достъпни по всяко време от всяко място. Пълноценно мобилно електронно управление е базирано на услуги, изцяло достъпни през мобилни приложения.

Основните предимства при изграждането на инфраструктурата на мобилното електронно управление са:

- създаване на инфраструктура за управление на идентичността на мобилни устройства, без да се налагат ограничения за потребителите;
- наличие на услуги чрез мобилни устройства по всяко време чрез използване на технологии като чатбот, изкуствен интелект и облачни услуги;
- гарантира сигурен и повсеместен достъп на всички потребители;
- постоянна актуализация – непрекъснато развитие на приложенията за надеждно и бързо взаимодействие с държавните институции, оперативна съвместимост и отворен тип интерфейси;
- стандартизация на мобилните инфраструктури в мрежовата свързаност, постигането на съвместим и ефикасен дизайн и стандартно потребителско преживяване¹².

Постигането на стратегическите и специфичните цели ще доведе до необратимост и осезаема за потребителите цифрова трансформация на администрацията и публичните институции в Република България, ще повиши доверието в публичните институции и ще реализира подобряването на международните позиции на Република България по индикаторите за състояние както на електронното управление, така и за качество на демократичния процес и процедури чрез откритост, достъпност, прозрачност и ефективност на институциите¹³.

Внедряването и използването на ИКТ ресурса на публичния сектор е от съществено значение за определяне нивото на информационно-комуникационната осигуреност на отделните административни структури. Имплементирането на новости в тази област подобрява процеса по ця-

¹² Пак там, стр. 33.

¹³ Пак там, стр. 52.

лостното въвеждане на електронното управление в публичния сектор на Република България.

То изисква не дословно електронизиране на съществуващите административни услуги, а пълен ре-инженеринг на работните процеси. Това предполага всички администрации да моделират процесите си на административно обслужване с цел преминаване към предоставянето на административни услуги автоматизирано и по електронен път.

Доказаните ефекти на електронното управление са намаляването на административната тежест за гражданите и бизнеса, опростяването и рационализирането на работните процеси в администрацията при предоставяне на административни услуги, служебен автоматизиран обмен на данни и информация, които „следват“ потребителя, изцяло електронен обмен на документи, с което се намалява документооборотът и се премахва рискът от загуба/ унищожаване на документи, и др.¹⁴

В глобализацията се свят цифровизацията на икономиката и повсеместното използване на ИКТ по подразбиране радикално променя очакванията на гражданите и бизнеса към администрацията и публичните институции за подобряване на качеството, гъвкавостта и бързината на предоставянето на обслужване и за гарантиране на по-висок стандарт на живот.¹⁵

2. Съществуващо положение за предоставянето на електронно управление в китайската народна република

Китай е една от седемте азиатски държави, които се присъединиха към групата с много висок EGD I за първи път през 2020 г. Напредъкът на страната може да се отдаде отчасти на прилагането на всеобхватни цифрови правителствени политики и инициативи както на национално, така и на регионално и местно ниво¹⁶. Поетият ангажимент за развитието на „интелигентни градове“ се прави за първи път в *Доклада за работата на правителството* през 2015 г. и тъй като разработването на цифровото управление е важна част от тази инициатива, общините се надпреварват да създадат своите портали за цифрово управление. Протоколът за услуги на правителствените данни на Шанхай е един от местните проекти, който

¹⁴ Пак там, стр. 58.

¹⁵ Пак там, стр. 59.

¹⁶ Част от тези политики и инициативи на регионално и местно ниво могат да бъдат открити в публикацията на Тиен Дзиендзюн и Мариана Тиен: „Българо-китайско сътрудничество на местно ниво (Побратимяването на Пловдив с китайски градове и региони)“ (Тиен & Тиен 2022: 136–148).

е най-успешен в предоставянето на обществени услуги на едно гише. Едновременно с това Китай активно включва технологии като големи данни /big data/, изкуствен интелект и 5G в цифровото управление, за да подобри ефективността на управлението на публичния сектор и предоставянето на услуги. През 2020 г. правителството на Китай обяви намерението си да създаде правителствена система за споделяне на информационни ресурси, използвайки блокчейн технологията.

Приложенията за социални медии също са интелигентно използвани като цифрови инструменти за свързване на хора, фирми и правителство. Най-забележителните примери са WeChat и Alipay, които позволяват на хората да имат достъп до обществени услуги чрез своите смартфони. Правителството също така създаде официални акаунти в социалните медии, за да улесни прякото взаимодействие с обществеността.

Публичните власти все повече използват социалните медии като инструмент за управление на кризи. По време на избухването на COVID-19 членовете на обществото са използвали Alipay, за да докладват своето здравословно състояние и спешни случаи¹⁷.

Шанхай е най-големият град в Китай и нуждите от ресурси за осигуряване на достъп до обществени услуги на повече от 24 милиона жители са огромни. За да рационализират операциите и да се подобри предоставянето на обществени услуги, общинското правителство възприе иновативен подход за улесняване на споделянето на данни между държавните отдели и агенции въз основа на търсенето и използването. Инициативата извлича мандата си от новоприетото Шанхайско управление на публичните данни и онлайн-офлайн интегрирана политика за услуги.

Общинският център за големи данни (Big Data Center) в Шанхай е създаден през 2018 г. като платформа за обслужване на едно гише за споделяне и обмен на данни на различни нива, между отдели, между системи и между услуги за правителствени, индивидуални и социални данни. Центърът е предназначен да поддържа екосистемата от данни предимно чрез управление и координация на данни. Той има за задача да насърчава интегрирането на технологии, бизнес и данни и да помага за изграждането на система за определяне на данни за града. Той също така отговаря за формулирането на технически стандарти и разработването на подходящи

¹⁷ Member States Questionnaire for China 2020; China, „Full text: Report on the Work of the Government (2015)“, Available at: http://english.www.gov.cn/archive/publications/2015/03/05/content_281475066179954.htm; UNDP China, Smart Cities and Social Governance: Guide for Participatory Indicator Development. Beijing, 2017, Available at: <https://www.undp.org/content/dam/china/docs/Publications/Smart%20Cities%20and%20Social%20Governance-EN>. [Accessed 22 July 2022]

за събиране, управление, споделяне, отваряне, прилагане и сигурност на ресурси от данни. На място той улеснява споделянето и обмена на данни между множество нива на управление и между правителството и потребителите и участва в анализа и прилагане на различни видове публични данни, включително геопространствени данни и данни в реално време, в подкрепа на оперативни и ориентирани към хората електронни услуги. Повече от 1000 електронни услуги – с основа от повече от 16 000 ресурса за данни и 14 милиарда точки за данни в 50 агенции са достъпни чрез Центъра, който се хоства в специалния блок за електронно управление.

През 2019 г. са отчетени около 540 милиона заявки за данни (както насочени, така и изтеглени). Има значителни оперативни разходи и разходи за поддръжка, свързани с Центъра, но въпреки това услугите, които предоставя, допринасят изключително много за подобряване на цифровото управление, подобряване на бизнес средата и подобряване на качеството на живот на всички жители на Шанхай. Като част от операциите на Big Data Center беше пуснат пакет от интегрирани онлайн-офлайн държавни услуги чрез мобилни услуги (посредством WeChat и други мобилни приложения). Повече от 13 милиона потребители в момента са регистрирани в портала и имат достъп до електронни услуги по всяко време и навсякъде. В онлайн портала е интегриран достъп до над 200 физически правителствени центъра за услуги с повече от 20 000 служители, които помагат на хората с офлайн заявки за услуги.

Интегрираната онлайн-офлайн система предлага подход за обслужване на едно място, който позволява на потребителите да изпълняват всички задачи и процеси с едно посещение. Това е особено удобно за уязвими групи като възрастни хора, безработни и бременни жени, които често имат специфични нужди и изисквания. През първата половина на 2019 г. офлайн центровете за обслужване в Шанхай са приели 36–45 милиона потребители¹⁸.

Пекин, Шанхай, Чуниун и много други градове създадоха сайтове „data.gov.cn“, за да предоставят възможност на гражданите за свободен достъп до публични данни. Този вид информация, касаеща Пекин, съдържа над 4000 набора данни, включително туризъм, образование, транспорт, зонирание на земеползването и медицинско лечение. Предоставяне на безплатна информация за карти, автобусни линии и други услуги, наличието на тези данни спестява разходи на гражданите. Уебсайтът представлява и специална колона „APP“, където хората могат да качват публични данни

¹⁸ United Nations E-Government Survey 2020, p. 157. Available at: 2020 UN E-Government Survey (Full Report).pdf [Accessed 25 July 2022]

разработени за приложението, така че другите да могат да ги изтеглят и ползват¹⁹.

Програмата, която помогна на Китайската народна република да се изкачи в по-горна позиция през периода 2014 – 2016 г., е провеждането на обществена консултация по екологични въпроси, управлявана от Министерство за опазване на околната среда. В контекста на това *Проучване* нивото на електронно вземане на решения (e-decision-making level) е тясно свързано с електронното консултиране, тъй като *Проучването* оценява дали има доказателства за взетото решение въз основа на съответните онлайн констатации. Публичните консултации под формата на онлайн обсъждания са популярен начин за координиране при формирането на мнение на гражданите за по-нататъшни процеси при вземане на решения от правителството²⁰. На сайта на Министерство за опазване на околната среда на китайското правителство хората могат да участват в обществени дела, като дават становища по проекти на държавни документи. Според всички поставени въпроси правителството търси най-много мнения свързани с опазването на околната среда в градовете, което отразява ангажимента на правителството да насърчава повече хора да участват във вземането на решения относно такива приоритетни позиции²¹.

Използването на ИКТ в правителството не само предлага възможност за подобряването на услуги и ангажираността на гражданите, то също така може да помогне за набирането на допълнителни ресурси както от обществеността, така и от частния сектор, което подобрява сътрудничеството на заинтересованите страни и иновациите. Партньорствата с множество заинтересовани страни могат да използват ресурсите, знанията и изобретателността на частния сектор, гражданското общество, научната общност, академичните среди, филантропията и фондациите, парламентите, местните власти, доброволци и други заинтересовани страни. Тази колективна сила е важна за генериране на идеи, мобилизиране и споделяне на знанията и опит, технологии и финансови ресурси; допълване на усилията на правителствата и подкрепа за постигането на SDG, по-специално в развиващите се страни (Общо събрание на ООН 2015).

Правителството на КНР положи специални усилия да използва интернет и онлайн услугите за предоставяне на обществени услуги, като

¹⁹ United Nations E-Government Survey 2016, p. 31. Available at: E-Government Survey 2016.pdf [Accessed 25 July 2022]

²⁰ E-government Research Centre, China Academy Governance, p. 57. Available at: E-Government Survey 2016.pdf [Accessed 25 July 2022]

²¹ United Nations E-Government Survey 2016, p. 57. Available at: <http://english.mep.gov.cn>, E-Government Survey 2016.pdf [Accessed 25 July 2022]

има предвид, че тази страна има най-голям брой интернет потребители в света. Използваните мерки в Китай подчертават изтъкването на ИКТ като национален приоритет, включително целта на правителството за разпространяване на електронната търговия и използването на социалните медии за ангажиране на гражданите. Например инструментът „WeChat“ може да се използва като средство за борба с корупцията или за целите на разкриване на недостатъци, докато микроблоговете за социално включване стават все по-усъвършенствани²². Създадените приложения, WeChat и Alipay, позволяват заявяването и получаването на комуникация между потребителите на обществени услуги чрез своите смарт устройства. От друга страна са създадени и официални правителствени акаунти в социалните медии, осигуряващи пряко взаимодействие с обществеността. В голяма степен е предоставено на големите административни центрове да реализират политики за цифрова свързаност на местно ниво. Дигиталната трансформация е основен приоритет на КНР (Тиен 2020 (а): 27 – 36). Изградена е солидна основа за цифрова икономика²³.

Следващите цели, които Китай си е поставил, са интегриране на цифровите технологии с реалната икономика и модернизирането на правителствените функции. Използването на ИКТ в публичните дейности предлага възможност за подобряването на услугите и ангажираност на гражданите. По този начин използването на потенциала на ИКТ инструментите може да допълни традиционните форми на държавно финансиране в отговор на сложни обществени предизвикателства (Freeman, Nutting 2015, pass.).

3. Сравнителен анализ на методите за предоставянето на електронното управление в наблюдаваните държави

България и Китай имат дългогодишни дипломатически и икономически отношения²⁴. В съвременната история двете страни имат подписани международни договори, които ги обвързват икономически (Тиен 2015: 522 – 525). В Пекин на 20.11.2006 г. е подписано *Споразумение за*

²² United Nations E-Government Survey 2016, p. 84. Available at: E-Government Survey 2016.pdf [Accessed 03 August 2022]

²³ Повече подробности за дигиталната трансформация на Китай и превръщането ѝ в приоритет за китайското правителство от 2020 г. насам са дадени в статията „Балканите в китайския геополитически модел“ (Тиен 2020 (а): 27 – 36).

²⁴ Историята и развитието на дългогодишните дипломатически, културни и икономически отношения между България и Китай са обект на изследване в монографичния труд *Българо-китайски отношения в съвременния период* (Тиен 2015: 628).

икономическо сътрудничество между България и Китай, влязло в сила на 09.10.2007 г. На 26.06.2007 г. е подписано Споразумение за взаимно насърчаване и защита на инвестициите²⁵. В дипломатически план е важно да се отбележи, че в България е създаден първият Институт „Конфуций“ за Централна и Източна Европа. Чрез използването и въвеждането на ИКТ в публичния сектор се създават и нови дипломатически и икономически връзки между двете страни. Това обуславя и необходимостта от проучване на влиянието, което оказват двете страни една върху друга, от гледна точка на въвеждане на електронното управление в публичния сектор.

Както беше споменато по-горе, съгласно *Проучването на ООН за 2020 г.* и двете държави са определени като развиващи се икономики с много висок EGDI. Близките места в класацията налагат извода, че са възприети политики за имплементиране на новите технологии в публичния сектор и изграждане на онлайн връзка между потребители и доставчици на държавни услуги. Двете държави имат пряко влияние една върху друга за предоставяне на дигитални публични услуги и предоставяне на възможност на гражданите за пряко участие при вземането на решения.

Една от основните инициативи, разработени от КНР, в която има участие и България е платформата за сътрудничество „Китай – ЦИЕ“. Тя е част от инициативата „Един пояс, един път“, която следва историческия Път на коприната чрез изграждането на технологични връзки между Китай и държавите, съпричастни към мегапроекта.

„Един пояс, един път“ е глобална стратегия, включваща инфраструктурно развитие и инвестиции в около 70 държави и международни организации²⁶. Обявена е от правителството на КНР през 2013 г.

Условно можем да разделим дигиталните проекти на Китай на три нива – телекомуникационна инфраструктура, онлайн търговия и проек-

²⁵ Пак там. В Приложение №1 от цитираната монография на българския китаист доц. д-р Мариана Тиен са изброени подробно всички междуправителствени спогодби между нашите две страни, подписани до 2015 г. (Тиен 2015: 526–527). По аналогичен начин, в Приложение № 2 могат да се проследят и междуведомствените спогодби за същия период (Тиен 2015: 527–528), както и нормативните актове, приети по време на сесиите на Българо-китайската междуправителствена смесена комисия за икономическо сътрудничество (Приложение №3) (Тиен 2015: 528–529). Интерес в това отношение представлява и списъкът с договори и споразумения, подписани между България и КНР, представен в Приложение № 4 (Тиен 2015: 529–532).

²⁶ В проучването „Поуките от древния Път на коприната за съвременния китайски мегапроект „Един пояс, един път“, на базата на ретроспективния анализ и препратки към Пътя на коприната, са представени и анализирани различни гледни точки по отношение на геополитическата същност на масштабната инициатива и амбициите на китайските власти във външноикономически план (Тиен 2020 (6): 153–160).

ти и така наречените интелигентни градове (smart cities). Инициативата „Дигитален път на коприната“ е ключов елемент от стратегията „Един пояс, един път“. Чрез нея се стимулира науката и технологията предимно в региона на Южна и Югоизточна Азия, като основни направления са изкуственият интелект, нанотехнологиите, оптичните кабели, 5G мрежата, сателити и устройства, които се свързват с тези системи. Но наред с тези предимства българският учен Мариана Тиен в свое изследване, посветено на китайския мега проект „Един пояс, един път“, насочва вниманието най-вече към предизвикателствата пред глобалното и регионалното икономическо развитие. (Тиен 2021: 320 – 323).

През 2012 г. Китай инициира платформата за сътрудничество „Китай – ЦИЕ“, която има за цел да разшири и засили икономическото, търговското, културното и не на последно място политическото сътрудничество между Китай и държавите от региона на Централна и Източна Европа. Форматът „Китай – ЦИЕ“ е част от „Пояса“, която към момента на стартирането на инициативата включва шестнадесетте държави от Централна и Източна Европа, в това число Балканите и сътрудничеството им с Китай. В инициативата са включени 11 държави членки на Европейския съюз (България, Хърватия, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Полша, Румъния, Словения и Словакия), както и още пет държави от Източна Европа, в частност от Западните Балкани – Албания, Босна и Херцеговина, Северна Македония, Черна гора и Сърбия. Определени са три приоритетни области на сътрудничество: инфраструктура, високи технологии и зелени технологии (Тиен 2020 (а): 27 – 36)²⁷. То е от изключителна геополитическа важност, тъй като включва страни членки на ЕС, но и страни извън него.

Държави като Сърбия, Унгария и Полша привличат значително количество директни китайски инвестиции под формата на инфраструктурни, енергийни и кредитни инструменти²⁸. Предвидени са инвестиции в сферите на науката, образоването, културата, финансите и транспорта.

Към 2019 г. Китай разви икономически отношения с 138 страни и 30 международни организации като част от стратегията „Един пояс, един път“. Инфраструктурните проекти включват пристанища, железопътни възли, магистрали, електроцентрали, летища и телекомуникационни цен-

²⁷ За влиянието на Китай на Балканите, в рамките на платформата за сътрудничество „Китай – ЦИЕ“, интерес представлява статията „Балканите в китайския геополитически модел“ (Тиен 2020 (а): 27 – 36).

²⁸ Дервенков, Недялков. Между Китай и България – бизнес или просто истерия. 24.10.2017. [Dervenkov, Nedyalkov. Mezhdru Kitay i Bulgaria – biznes ili prosto isteria. 24.10.2017.] Available at: <https://esf.bg/> [Accessed 03 August 2022]

трове²⁹. Тази инициатива дава възможност за международно сътрудничество между Европа и Азия. По този начин Китай може пряко да участва в политически и икономически аспект с ЕС и останалите държави в Европа. Изпълнявайки инфраструктурни и високотехнологични проекти, финансирани от Китай се създават тесни икономически отношения на влияние. Открива се възможност за пряк контрол по отношение на трансфера на данни и се оставя отворена вратата за намеса във вътрешнополитическия живот на бенефициентите по инициативата. От друга страна, участващите държави печелят силен съюзник в лицето на Китай, която е на една от челните позиции за най-бързо развиващи се икономики³⁰. КНР разполага с технологичен ресурс и високи технологии, които лесно могат да се имплементират във всеки аспект на човешкия живот. Използването на новите технологии несъмнено води до създаването на дигитално общество с ясни позиции и желание за промяна на остарелите модели и възприемане на добрите практики и бенефитите на електронно общуване.

С приемането на инициативата на Китай се гледа повече като на потенциална алтернатива и източник на капитал, откриване на нови работни места и въвеждане на високи технологии. От друга страна, има редица автори, които виждат „скрит смисъл“ в предоставянето на инвестиции по инфраструктурни проекти от страна на Китай. Според професора от Глазгоуския университет Марчин Качмарски и полския възпитаник на Департамента по икономика към Варшавския университет д-р Якуб Якубовски, докато регионът се стреми към привличане най-вече на чуждестранни инвестиции на зелено, за да създаде нови работни места и да увеличи производството, износът и данъчните приходи, китайците се интересуват най-вече от сливания и преобразувания и от публични възможности за търгове за обществени поръчки за изграждане на инфраструктура (Jakóbowski, Kaczmarek 2017, pass.)³¹. Китайското предложение за финансиране на инфраструктура в рамките на „Китай – ЦИЕ“ се основава на заеми с относително ниска лихва и удължен период на изплащане. Тези заеми са свързани с назначаването на китайски изпълнители (без открит конкурс) и изискването за гаранция за изпълнение.

²⁹ B&R; Interconnection witnesses great breakthrough in 5-year development – Belt and Road Portal. 23.0.2018 Available at: B&R; interconnection witnesses great breakthroughs in 5-year development-Belt and Road Portal (archive.org) [Accessed 03 August 2022]

³⁰ Chinese economy slows to still sizzling 1.5 % growth. 25.10.2007. Available at: Chinese economy slows to still sizzling 11.5% growth – USATODAY.com [Accessed 01 August 2022]

³¹ Jakóbowski, Kaczmarek 2017: Beijing's mistaken offer: the '16+1' and China's policy towards the European Union, Centre for Eastern Studies, 15.09.2017, p. 4 Available at: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2017-09-15/beijings-mistaken-offer-161-and-chinas-policy-towards-european> [Accessed 02 August 2022]

Форматът „Китай – ЦИЕ“ следва дефиниран от Китай експериментален и иновативен подход към регионалното сътрудничество, споделя общи черти с другите платформи за многостранно сътрудничество, създадени от Китай с африкански, източноазиатски, латиноамерикански и блискоизточни страни, за да въведат нов тип незападен „юг-юг“ мултилатерализъм. Той е ключова платформа за популяризиране на Китай и участието му в политически и икономически проекти за въвеждане на нови технологии. Инвестициите на Китай се ръководят основно от интереса му да продължи напред с инициативата „Един пояс, един път“ в региона, за да подобри връзката с пазара на ЕС чрез нови интермодални транспортни канали като спестяващи време и разходи алтернативи на съществуващите вече остарели методи.

Тъй като България е страна с относително ниско технологично развитие, внедряването на нови технологии се отчита като положителна насока за стимулиране на икономическото развитие. Целта на тази стратегия е разглеждане на отношенията между България и Китай свързани с международните политически и икономически отношения³². Фокусът, който се поставя, е свързан с връзките на двете държави в технологично развитие и сътрудничество. Стремешът на България се заключава в реализиране на резултати по отношение на икономически растеж чрез технологична модернизация.

Изводи

Поради многото си високо технологични постижения и успешно завършени проекти Китай е взел посока към довеждането до край на процеса по дигитализация на публичния сектор. Имайки предвид бързите темпове на икономически растеж на тази държава, се очаква в бъдеще повишаване на нейния *Индекс за развитие на електронното управление*. Видно противоречивите становища за методите на финансиране на инфраструктурните проекти на платформата „Китай – ЦИЕ“ се наблюдава застой по отношение на взаимодействието на ЕС с Китай в отношение на електронното управление. Макар че другите пет държави от Източна Ев-

³² Проектите, с които България участва в китайската инициатива „Един пояс, един път“, в контекста на геополитическата ситуация на Балканите, са анализирани в няколко публикации на английски език, най-голям интерес от които представляват: “Bulgaria’s contribution to the B&R Initiative in the context of the geopolitical state of the Balkans” (Tian 2017 (a): 25 – 28); “The participation of Bulgaria in the initiatives of the ‘New Silk road’ – Achievements and challenges” (Tian 2017 (b): 178 – 191).

ропа все още изпълняват проекти по инициативата „Китай-ЦИЕ“, на този етап не се наблюдават големи постижения в тази област.

Като държава с много висок EGDI България все още има затруднения при цялостното използване на потенциала на ИКТ в държавните структури. При изработването на всеобхватна институционална и регулаторна рамка, която позволява на страната да предостави цифрови услуги по удобен, надежден, сигурен и персонализиран начин, е необходимо да се направи преглед на съществуващите закони и разпоредби. Въпреки въвеждането на много нови промени в съществуващи вече закони се идентифицират пропуски, които пречат за цялостното хармонизиране на този процес. Важен аспект, пред който е поставена нашата страна, е обезпечаване на достатъчен институционален капацитет, който да използва предимствата на цифровите технологии, като същевременно смекчи рисковете, произтичащи от заплахи като киберпрестъпления и кибератаки. Необходим е нов правителствен капацитет за справяне с институционалните и регулаторни изисквания за интегриране и използване на бързо развиващите се технологии.

В тази връзка Китай е постигнал много по-големи успехи и сигурност на електронната среда. Имплементирани са множество високи технологии за улесняване на потребителите и се използват социалните медии за предоставяне на публични услуги. Създадени са предпоставки за улесняване на бизнеса при контакта му с държавата, което спестява разходи и засилва вярата в правителството. Създадена е възможност за бърза връзка с институциите както от страна на потребители, така и от страна на други ведомства. Страната е инвестирала достатъчно финансов и кадрови ресурс за създаване на нови технологии и прилагането им в подкрепа на гражданите.

Чрез инициативата „Един пояс, един път“ се създават тесни икономически и технологични връзки с останалия свят, който може да се ползва от създадените от Китай смарт продукти. По този начин използването на потенциала на ИКТ инструментите може да допълни традиционните форми на държавно управление и сътрудничество и да доведе до световна електронна глобализация.

Заклучение

Новият тип управление бавно, но сигурно измества традиционното публично управление. Чрез комуникацията по електронен път с публичния сектор се създава уникална възможност за пряка намеса на обществото в държавното управление. В България се наблюдава необхо-

димост от оптимизиране на работните процеси в публичния сектор чрез внедряване на ИКТ на всички нива, във всички структури от системата на публичната администрация, което да спомогне за оптималното им управление по електронен път. В тази връзка е от съществено значение технологичната модернизация на публичния сектор. Като водещ фактор в разработването на нови технологии партньорството с Китай до голяма степен е преимущество. Има множество добри китайски практики, свързани с този процес, които успешно могат да се приложат и в България. Сътрудничеството между двете държави е от полза предимно за България и ще спомогне за стимулиране на икономическото развитие и достъп до високи технологии.

Библиография

Тиен 2015: Тиен, Мариана. Българо-китайски отношения в съвременния период. София: ИК „Гутенберг“, 2015 [**Tien 2015:** Tien, Mariana. *Balgarokitayski otnoshenia v savremennia period*. Sofia: IK „Gutenberg“, 2015] ISBN 978-619-176-061-9

Тиен 2020 а: Тиен, Мариана. „Балканите в китайския геополитически модел“. *Международни отношения*. – В: Списание за дипломация, политика и икономика, година XLIX, бр. 5 – 6/ 2020, с. 27 – 36 [**Tian 2020 а:** Tian, Mariana. „Balkanite v kitajskiq geopoliticheski model“ *Mejdunarodni otnosheniq* (Spisanie za diplomaciq, politika i ikonomika), godina XLIX, br. 5 – 6/ 2020, s. 27 – 36] ISSN: 0324 – 1092), (COBISS.BG-ID 1265701860)

Тиен 2020 б: Тиен, Мариана. Поуките от древния Път на коприната за съвременния китайски мега проект „Един пояс, един път“. – В: *Времена* (Списание за световна история) брой 19/2020, с. 153 – 160 [**Tien 2020 б:** Tien, Mariana. *Poukite ot drevnia Pat na koprinata za savremennia kitayski mega proekt „Edin poyas, edin pat“*. – V: *Vremena* (Spisanie za svetovna istoria) broj 19/2020, s. 153 – 160] ISSN: 2367-5527

Тиен 2021: Тиен, Мариана. „Китайският мега проект „Един пояс, един път“ – предизвикателство пред глобалното и регионалното икономическо развитие“. – В: Сборник с материали от международната научна конференция „Предизвикателствата за сигурността и икономиката на държавите от Черноморския, Каспийския и Средиземноморския регион“, I, ИК на ВУСИ, 2021, 317 – 327 [**Tien 2021:** Tien, Mariana. „Kitayskiyat mega proekt „Edin poyas, edin pat“ – predizvikatelstvo pred globalното i regionalното iкономическо развитие“. – V: *Sbornik s materialy ot mezhdunarodnata nauchna konferentsia „Predizvikatelstvata za sigurnostta i ikonomikata na darzhavite ot Chernomorskia, Kaspiyskia i*

Sredizemnomorskia region“, I, IK na VUSI, 2021, 317 – 327] ISBN: 978-619-7343-39-7

Тиен & Тиен 2022: Тиен Дзиендзюн, Мариана Тиен. „Българо-китайско сътрудничество на местно ниво (Побратимяването на Пловдив с китайски градове и региони)“. В: Сборник с доклади от Международна научна конференция „Дипломатически, икономически и културни отношения между Китай и страните от Централна и Източна Европа“ (В. Търново 08 – 09 октомври 2021 г.), В. Търново: Фабер, 2022, с. 136 – 148. [Tien & Tien 2022: Tien Dziendzyun, Mariana Tien. „Balgaro-kitaysko satrudnichestvo na mestno nivo (Pobratimyavaneto na Plovdiv s kitayski gradove i regionii)“. V: Sbornik s dokladi ot Mezhdunarodna nauchna konferentsia „Diplomaticheski, ikonomicheski i kulturni otnoshenia mezhdu Kitay i stranite ot Tsentralna i Iztochna Evropa“ (V. Tarnovo 08 – 09 oktomvri 2021 g.), V. Tarnovo: Faber, 2022, s. 136 – 148.] ISSN: 2603-5030 (Print); ISSN 2603-5391 (Online)

Tian 2017 a: Tian, Mariana. „Bulgaria’s contribution to the B&R Initiative in the context of the geopolitical state of the Balkans“. – In: Executive Intelligence Review (EIR), Vol. 44 (Europe and Africa In the New Silk Road, Editor-in-Chief: Lyndon H. La Rouche), Number 49, December 8, 2017, pp. 25 – 28. ISSN 0273-6314

Tian 2017 b: Tian, Mariana. „The participation of Bulgaria in the initiatives of the ‘New Silk road’ – Achievements and challenges“. – In: Initiatives of the ‘New Silk Road’ Achievements and Challenges (Edited by Duško Dimitrijević and Huang Ping). Thematical Proceeding from the International Scientific Conference: Initiatives of the ‘New Silk Road’ – Achievements and Challenges (Belgrade, July 12 – 13, 2017), Belgrade, 2017, pp. 178 – 191 ISBN: 978-86-7067-246-8

Дервенков, Недялков: Между Китай и България – бизнес или просто истерия.

[Dervenkov, Nedyalkov: Mezhdou Kitay i Bulgaria – biznes ili prosto isteria.] 24.10.2017 г. Available at: <https://leadership.bg/%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83-%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%B9-%D0%B8-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F%E2%80%8A-%E2%80%8A%D0%B1%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81-%D0%B8%D0%BB%D0%B8/> [Accessed 03 August 2022]

Оперативна програма „Управление на човешките ресурси“: [Operativna programa „Upravlenie na choveshkite resursi“:] Available at: <https://esf.bg/> [Accessed 28 July 2022]

Пътна карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2016 – 2020 г.: [Patna karta

za izpalnenie na Strategiyata za razvitie na elektronното upravlenie v Republika Bulgaria 2016 – 2020 g.:] Available at: <https://e-gov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/e-management/strategic-documents> [Accessed 21 July 2022]

Пътна карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2019 – 2023 г.: [Patna karta za izpalnenie na Strategiyata za razvitie na elektronното upravlenie v Republika Bulgaria 2019 – 2023 g.:] Available at: <https://egov.bg/wps/portal/agency/strategies-policies/e-management/strategic-documents> [Accessed 28 July 2022]

Jakóbowski, Kaczmarski 2017: Jakóbowski, Jacob, Kaczmarski, Marcin Beijing's mistaken offer: the '16+1' and China's policy towards the European Union, Centre for Eastern Studies, 15.09.2017, p. 4 Available at: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2017-09-15/beijings-mistaken-offer-161-and-chinas-policy-towards-european> [Accessed 02 August 2022]

B&R: interconnection witnesses great breakthroughs in 5-year development – Belt and Road Portal. Available at: B&R, interconnection witnesses great breakthroughs in 5-year development-Belt and Road Portal (archive.org) [Accessed 03 August 2022]

Chinese economy slows to still sizzling 11.5 % growth – USATODAY.com, [Accessed 01 August 2022];

China's Digital Silk Road and the Global Digital Order – The Diplomat [Accessed 25 July 2022]

China's Digital Silk Road Initiative | The Tech Arm of the Belt and Road Initiative (cfr.org) [Accessed 25 July 2022];

E-Government and COVID-19: digital China goes global. Available at: E-government and COVID-19: Digital China goes global | Merics [Accessed 25 July 2022]

E-government Research Centre: China Academy Governance, p. 57. Available at: E-Government Survey 2016.pdf [Accessed 25 July 2022]

Member States Questionnaire for China 2020: China, 2020 „Full text: Report on the Work of the Government (2015)“. Available at: http://english.www.gov.cn/archive/publications/2015/03/05/content_281475066179954.htm; UNDP China, Smart Cities and Social Governance: Guide for Participatory Indicator Development (Beijing, 2017). Available at: <https://www.undp.org/content/dam/china/docs/Publications/Smart%20Cities%20and%20Social%20Governance-EN.Pdf>, 2020 UN E-Government Survey (Full Report).pdf [Accessed 25 July 2022]

United Nations E-Government 2020: Available at: 2020 United Nations E-Government Survey |Multimedia Library – United Nations Department of Economic and Social Affairs [Accessed 03 August 2022]

United Nations E-Government Survey 2022: Available at: 2020 United Nations E-Government Survey | Multimedia Library – United Nations Department of Economic and Social Affairs [Accessed 03 August 2022]

UN Government Surveys: Available at: United Nations Department of Social and Economic Affairs > Research > UN e-Government Surveys [Accessed 25 July 2022]

United Nations E-Government Survey 2016: Available at: E-Government Survey 2016.pdf [Accessed 03 August 2022]